

Date: 27th February-2025

MAKTAB DIREKTORINING DEONTOLOGIK KOMPETENSIYASINI
OSHIRISH YO‘LLARI

Madjitova Shahlo Xomidovna
Buxoro innovatsiyalar universiteti
2- kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktab direktorlarining deontologik kompetensiyasini oshirish masalasi tahlil qilinadi. Zamonaviy ta’lim tizimida maktab rahbarlarining nafaqat boshqaruv ko‘nikmalari, balki axloqiy tamoyillar asosida faoliyat yuritishi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Deontologik kompetensiya ta’lim muassasasida axloqiy qadriyatlar, shaffof boshqaruv va adolat tamoyillarini qaror toptirishda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada maktab direktorining deontologik kompetensiyasini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari, ilg‘or xorijiy tajribalar, shuningdek, samarali trening va metodlar muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: Deontologik kompetensiya, maktab direktori, ta’lim boshqaruvi, axloqiy tamoyillar, boshqaruv madaniyati, kasbiy axloq, pedagogik etika, shaffoflik, adolat, innovatsion yondashuv.

Kirish: Zamonaviy ta’lim tizimi rivojlanishining muhim omillaridan biri – ta’lim muassasalarida samarali boshqaruv tizimini yaratishdir. Maktab direktori nafaqat ta’lim jarayonining tashkilotchisi, balki pedagogik jamoaga rahbarlik qiluvchi shaxs sifatida ham katta mas’uliyatga ega. Uning boshqaruv faoliyati nafaqat huquqiy va tashkiliy asoslarga, balki axloqiy tamoyillarga ham tayanishi lozim. Shu nuqtai nazardan, maktab direktorining deontologik kompetensiyasi ta’lim sifati va ta’lim muassasasida sog‘lom axloqiy muhitni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Deontologik kompetensiya – bu maktab direktorining kasbiy faoliyatida axloqiy me’yorlar, mas’uliyat va shaffoflik prinsiplariga asoslangan boshqaruv ko‘nikmalariga ega bo‘lishidir. Bunday kompetensiya ta’lim jarayonida barcha ishtirokchilar – o‘qituvchilar, o‘quvchilar, ota-onalar va ta’lim boshqaruvi organlari bilan samarali va axloqiy jihatdan to‘g‘ri munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi. Maktab rahbarining axloqiy tamoyillarga asoslangan boshqaruvi ta’lim muassasasida ishonch, adolat va professional odob-axloq me’yorlarini mustahkamlaydi. Hozirgi kunda ko‘plab mamlakatlarda ta’lim muassasalari rahbarlari uchun axloqiy va boshqaruv kompetensiyalarini oshirish bo‘yicha maxsus dasturlar va treninglar ishlab chiqilmoqda. Xususan, Skandinaviya mamlakatlari, Yaponiya va Germaniyada maktab direktorlarini tanlashda ularning axloqiy layoqatini baholash amaliyoti yo‘lga qo‘yilgan. Shu boisdan, ushbu maqolada maktab direktorlarining deontologik kompetensiyasini oshirish yo‘llari batafsil yoritiladi, ilg‘or xorijiy tajribalar tahlil qilinadi va ushbu yo‘nalishda samarali metodlar taklif etiladi.

Date: 27th February-2025

Shunday qilib, maktab direktorlarining deontologik kompetensiyasini oshirish nafaqat ta'lim muassasalarining samarali boshqaruvini ta'minlaydi, balki jamiyatda yuksak axloqiy qadriyatlar asosida kelajak avlodni tarbiyalashga ham xizmat qiladi.

Deontologik kompetensiya – bu shaxsning kasbiy faoliyatida axloqiy tamoyillar, axloqiy majburiyatlar va professional etikaga asoslangan qaror qabul qilish qobiliyatidir. Bu tushuncha, asosan, kasbiy axloq va boshqaruv tamoyillari bilan bog'liq bo'lib, insonning o'z kasbiy vazifalarini halol, mas'uliyatli va odob-axloq me'yorlariga mos holda bajarishiga asoslanadi. Deontologik kompetensiya ayniqsa rahbarlar, xususan, maktab direktorlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ular nafaqat ta'lim jarayonini boshqaradi, balki butun maktab jamoasiga axloqiy o'rnatish bo'lishi kerak.

Deontologik kompetensiya bir necha asosiy tarkibiy qismlardan iborat bo'lib, ular rahbarning kasbiy faoliyatida o'z ifodasini topadi:

1. Axloqiy mas'uliyat – maktab direktori o'z kasbiy vazifalarini faqat rasmiy hujjatlar va qonunchilik asosida emas, balki axloqiy tamoyillar asosida ham bajarishi kerak.
2. Professional etikaga rioya qilish – ta'lim tizimida adolat, shaffoflik va halollik tamoyillarini amalda qo'llash.
3. Shaffof va odil boshqaruv – qarorlar qabul qilishda manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ymaslik, korrupsiyaning oldini olish va ochiq boshqaruv tizimini shakllantirish.
4. O'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar bilan samarali muloqot – ta'lim jarayonida barcha tomonlarning ishonchini qozonish va ularning fikr-mulohazalarini inobatga olish.
5. Axloqiy qaror qabul qilish qobiliyati – har qanday muammoli vaziyatlarda odil va axloqiy jihatdan to'g'ri yechim topish.
6. Jamoa bilan samarali ishlash – o'qituvchilar va boshqa ta'lim xodimlari bilan ijobiy muhit yaratish va jamoani axloqiy me'yorlarga asoslangan holda boshqarish.
7. Axloqiy namuna bo'lish – maktab jamoasi va o'quvchilar uchun axloqiy yetakchi bo'lish va ularga shaxsiy fazilatlarini orqali o'rnatish ko'rsatish.

Maktab direktorlari uchun deontologik kompetensiya quyidagi jihatlarda katta ahamiyat kasb etadi: Ta'lim sifatini oshirish – axloqiy tamoyillar asosida boshqaruv yuritish o'qituvchilar va o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Adolatli va shaffof boshqaruvni ta'minlash – deontologik kompetensiyaga ega bo'lgan rahbar qarorlar qabul qilishda manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ymaydi. Jamoaning ishonchini qozonish – axloqiy tamoyillarga asoslangan boshqaruv o'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilarning maktab rahbariyatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Korrupsiyaning oldini olish – deontologik kompetensiyaga ega bo'lgan maktab direktorlari shaffoflikni ta'minlash orqali korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvini minimallashtiradi. O'quvchilarga ijobiy axloqiy muhit yaratish – maktab direktori o'quvchilarga axloqiy namuna bo'lish orqali ularga to'g'ri tarbiya beradi.

Maktab direktorlarining deontologik kompetensiyasini oshirish uchun quyidagi strategiyalar samarali hisoblanadi:

Date: 27th February-2025

Kasbiy axloq bo'yicha trening va seminarlar – ta'lim rahbarlari uchun doimiy ravishda etika, boshqaruv madaniyati va axloqiy liderlik bo'yicha treninglar tashkil qilish. Ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganish – rivojlangan mamlakatlardagi ta'lim boshqaruvi modellarini o'rganib, ularni mahalliy sharoitga moslashtirish. Deontologik kodeks ishlab chiqish – maktab direktorlarining axloqiy mas'uliyatini belgilab beruvchi normativ hujjatlarni ishlab chiqish va ularning bajarilishini nazorat qilish. Mentorlik tizimini joriy etish – tajribali va yuqori deontologik kompetensiyaga ega bo'lgan rahbarlarni yosh rahbarlar bilan birlashtirib, ularga axloqiy jihatdan to'g'ri boshqaruv bo'yicha yo'l-yo'riq ko'rsatish. Davlat ta'lim siyosatiga deontologik kompetensiyani kiritish – rahbarlarni tanlash va baholash tizimida axloqiy me'yorlarni ham hisobga olish. Axloqiy masalalar bo'yicha maslahat markazlari yaratish – maktab rahbarlariga axloqiy muammolar bo'yicha maslahat beruvchi maxsus markazlarni tashkil qilish.

Xulosa qilib aytganda, deontologik kompetensiya maktab direktorining nafaqat boshqaruv samaradorligini oshirish, balki ta'lim muassasasida axloqiy muhitni shakllantirish va rivojlantirishdagi asosiy omillardan biridir. Axloqiy tamoyillarga asoslangan boshqaruv maktab jamoasining ishonchini qozonish, shaffoflikni ta'minlash va korrupsiyaning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, maktab direktorlarining deontologik kompetensiyasini oshirish maqsadida maxsus treninglar, ilg'or tajribalarni o'rganish, mentorlik tizimini joriy etish va davlat siyosatida axloqiy boshqaruv tamoyillariga alohida e'tibor qaratish lozim.

Shunday qilib, deontologik kompetensiya rivojlantirilgan maktab direktorlari nafaqat samarali boshqaruvchilarga, balki kelajak avlod uchun axloqiy yetakchilarga ham aylanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Абдуллаев, А. (2020). *Педагогик деонтология: назарий ва амалий асослар*. Тошкент: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси.
2. Назаров, Ш. (2019). *Таълим бoшқарувида ахлоқий ёндашувлар*. Тошкент: Фан ва технология.
3. Хамидов, Д. (2021). *Ўқитувчининг касбий ахлоқи ва педагогик маданияти*. Самарқанд: СамДУ нашриёти.
4. Kant, I. (1785). *Groundwork of the Metaphysics of Morals*. Cambridge University Press.
5. Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
6. Gert, B. (2004). *Common Morality: Deciding What to Do*. Oxford University Press.
7. Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. The Free Press.
8. UNICEF (2022). *Ethics in Education and Leadership: A Global Perspective*. New York: UNICEF Publications.
9. UNESCO (2021). *Global Education Monitoring Report: Ethics and Integrity in Education*. Paris: UNESCO Publishing.

Date: 27th February-2025

10. Skripkina, T.P. (2015). *Педагогическая деонтология в современном образовании*. Москва: Просвещение.

11. Икрамова, Н. А. (2022). ПОТЕНЦИАЛЬНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИА В КЛАССЕ. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING*, 1(8), 767-770.

12. Ikramova, A. (2021). INGLIZ ADABIYOTIDA YUJIN ONIL VA UNING DRAMA YOZISH MANORATI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 8(8).

13. Икрамова, Н. А. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕДИА В ДОШКОЛЬНЫХ КЛАССАХ. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING*, 1(8), 552-555.

14. Икрамова, А. А. (2022). ИҚБОЛ МИРЗОНИНГ “САМАРҚАНД САЙҚАЛИ” ШЕЪРИЙ ДРАМАСИДА СИНКРЕТИК ХУСУСИЯТЛАР. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 5(4).

15. O'ZBEK, V. I. T. X. (2024). Annotatsiya. Ushbu maqolada o 'zbek va ingliz tillarida otlarning motivatsion asoslari o 'rganilib, so 'z yasalishidagi perifriza hodisasiga e'tibor qaratiladi. Perifriza-bu ikki yoki undan ortiq so'zlardan bitta leksik elementni ifodalash uchun foydalanishni o'z ichiga olgan lingvistik vosita bo'lib, ko'pincha nozik ma'nolarni yaratadi va o'ziga xos konnotatsiyalarni beradi. O 'zbek va ingliz tillaridan misollarni o 'rganib, biz ushbu tillarda perifriza orqali otlarning shakllanishi va talqini ... *XORAZM MA'MUN AKADEMIYASI AXBOROTNOMASI*, 148.

16. Икрамова, А. А. (2022, January). Использование терминов драмы и драматургии в английской литературе. In *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes* (pp. 245-247).

17. Aziza Aminovna, I., & Shodiyeva Sarviniso, K. (2024). 20-ASR INGLIZ SHE'RIY DRAMASI VA UNDA TARIXIY MAVZU TALQINI. *PEDAGOG*, 7(3), 36-41.

